

Konya'da Mevlânâ Dergâhının Arşivi

Abdülbâki Gölpınarlı

Doğunun büyük dehâsı Mevlânâ Celâleddin Muhammed'in, hicrî 672 yılında (1273) ebedilik âlemine göçüşünden sonra merkadinin üstüne bir türbe yapılmış, oğlu Sultan Veled (ölm. 712. H. 1312) bu türbeye vakıflar sağlamış, onun oğlu Ulu Ârif Çelebi (ölm. 719. H. 1320), türbeye, her halde türbe yanındaki eve nakletmiş, ondan sonraki Çelebiler, artık kurulmuş olan Mevlânâ Dergâhında oturmaya koyulmuşlardı. Gün geçtikçe vakıfları çoğalan bu dergâh, müzik, raks ve şiir gibi estetiğin üç ana unsurunu dînî bir hale getirerek bir yandan vecde ve aşka dayanarak elit zümreye, bir yandan gene bu unsurlarla, fakat daha fazla dînî müsamahasiyle halk topluluğuna huzur kaynağı olan Mevlevîliğin merkezi olmuştu. Böyle bir yerin arşivi, bir tarih hazinesi olmalıydı. Bu arşiv, hem Mevlevîlik tarihini aydınlatacaktı, bu yüzden de Selçuklular - Osmanoğulları devirlerindeki dînî hareketleri belirtecekti. Aynı zamanda vakıf dolayısıyla iktisadî tarihimize yardımcı olacaktı; böyle olması gerekirdi.

Konya'da, bu tarih hazinesi, önümüze serildi. Müzenin kıskanç müdür muavininin dedikleri doğru ise bütün arşiv, zarflara konan, üstlerine, zarfların muhtevaları yazılan bir küçük yığından ibaret. Bunların hepsini ayrı - ayrı inceledik. Eséfle söyleyelim ki içlerinde eski devirlere ait olanları pek az. İhtimal birinci Ebû Bekir Çelebi'yle (ölm. 1048. H. 1638) ikinci Ebû Bekir Çelebi'nin (ölm. 1200. H. 1785) sürülmeleri sıralarında, İstanbul'a yollanıp sattırıldığı söylenen kitaplar arasında satıldı - atıldı, yok olup gitti. Belki dergâh, müze olduktan sonra, belki daha önceleri, zaman - zaman, lüzumsuz yer kaplıyor diye atıldı. Hâsılı bugün elimizde, çoğu vakıf dedikodularına, post dâvalarına âit 108 zarflık bir arşiv var; aşağı-yukarı yedi asırlık dergâhın arşivi bu yüz sekiz zarfın içindeki kâğıtlardan ibaret. Yalnız şu da muhakkak ki vesikanın önemsizi olmaz. Bugün önemsiz görünen bir vesika, yüz yıl sonra bu günün bir nok-

tasını aydınlatılabilir. Biz, bu düşünceyle, Mevlânâ arşivindeki zarfların muhtevalarını, hülâsa yollu bildirerek bunları, herhangi bir maksatla incelemek isteyenlere kılavuzluk ediyoruz :

1. Konya'da I. Alâaddin Keykubad Dârüssıfasına ait III. Selim'in 1280 (1863) tarihli fermanı. Alâaddin camiiyle dârüssıfası vakfından cami hatipliğine, vâizliğine vazifeler tâyinine dair vesikalar; bu vakfa bağı köylerin adları.

2. Seyyid İsâ oğlu Seyyid İbrahim'e, Sultan Selim müderrisi nakibüleşraf tarafından verilen 998 tarihli (1589 - 1590) bir siyâdet - nâme.

3. İsrâîloğlu Şeyh Mûsâ'ya, 858 de (1454), evlâdiye olarak bâzı arazinin vakfı (şahitler arasında Pîr Esed Hasbeki adlı birisi de var. Mevlânâ'nın dîvânında, bir şiirde de «Hasbek» adı geçer. Herhalde Hasbek, Beylerbeyi gibi bir rütbe olacak).

4. Midilli Mevlevî Şeyhi Abdülkadir Dede tarafından, Mevlânâ türbesinde ikişer cüz' Kur'an okunmak üzere yetmiş iki zeytin ağacının ve bir miktar paranın vakfedildiğine dair vakfiye. 1273 de (1856) Sultan Abdülmecid tarafından tescil edilmiştir.

5. Belviran kazasında arazi vakfedildiğine, türbedeki kandillere yağ bedeli gönderilmesine ve vakfın idare şekline âit 841 tarihli (1437) yazılar.

6. Gasbedilen Soğla köylerinin, eskiden olduğu gibi Mevlânâ Dergâhına iâdesi için II. Mustafa'nın Konya Kadısına 1111 (1699) tarihli fermanı [1].

7. Salurlar, Kargın ve Soğla evkafının iâdesi için 1173 tarihli (1759) muâraza-i şer'iyye ilâmı.

8. Ulu Ârif Çelebi zamanında Germiyan Beyi Yâkub Han ibni Germiyan Alişir'in Afyonkarahisarında vakfettiği geniş arazinin, şahitlerle Mevlânâ Dergâhına aidiyetine ait 795 tarihli (1383) ilâmın sureti. Suret, İstanbul'dan veriliyor. Rumeli Kazaskeri Ârif Abdülbâki Efendinin (ölm. 1125. H. 1713) yazısını, Rumeli ve Anadolu Kazaskerlerinin imzalarını hâvi.

[1] Bu köylerin evkafı için «Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik» adlı eserimize de bakınız. İst. İnkılâp Kitabevi, 1953, s. 163 - 164, 173, 262.

9. Sultan Mehmed Reşad zamanına ait Mevlânâ Dergâhının su plânı (Dergâha ve şuaâtına font borularla nakl ve isâle edilecek suya ait plânın makta'-ı tûlânîsi. 22 nisan 1328 tarihli).

10. Valide Sultan Kethüdası ve Darphane-i Âmire Emîni Kapıcıbaşılardan Yusuf Ağa'nın cami, kütüphane, mektep ve çeşmesine ait vakıf-nâme. II. Mahmud zamanında, 24 Ramazan 1231 tarihli (1816).

Bu zarfta, bu vakıf-nâmeden başka şunlar da var :

Abdülmeccid'in, Girid'e bağlı Hanya sancağının Sibniye nahiyesinin İstanifo karyesinde Kapıcıbaşı, Valide Kethüdası Yusuf Ağa'nın cami, mektep ve Hanya'da çeşme ve Konya'da kütüphane vakfının tevliyetinin Çelebilere ait olduğuna dair 1257 tarihli (1841) müceddeden verilen ferman,

22 Şevval 1280 de (1864) Abdülâziz'in, tecdiden verdiği fermân,

Gene Abdülâziz'e ait aynı ferman ve başka bir ferman. Bu son ferman, İsm-i Celâl sonunda vâkıfı hayır duâ ile anmak şartıyla ve Said Hemdem Çelebi'nin vefatı üzerine (1275. H. 1858) oğlu Mahmud Sadreddin Çelebi'ye (ölm. 1299. H. 1881) veriliyor.

11. Sultan Alâaddin vakfının, Seyyid Osman oğulları Seyyid Muhammed ve Seyyid Ahmed'e aidiyetine dair 1280 de (1863) tecdiden verilen berât (iki tane).

12. Karamanoğlu Hazinedarı Yusuf Ağanın Dârülhuffâzı vakfına dair 1279 da (1862) Abdülâziz tarafından tecdiden verilen ferman (beş tane).

13. Karamanoğlu İbrahim Bey vakfından İplikçi ve Sâhib-Atâ camileri vâizliği, Karamanoğlu İbrahim Bey mescidi vakfından Yâsîn-hanlık, cüz'-hanlık fermanları. Abdülâziz ve Abdülhamid zamanlarında ve 1280, 1283, 1294, 1300 tarihlerini taşıyan (1863, 1866, 1877, 1882) yedi ferman.

14. Mevlânâ evkafına ait ve çeşitli vazifeler tevcihine, Çelebiler mescidine imam tayinine v.s. dair 1190, 1226, 1233, 1240, 1249, 1251, 1255 târihlerini taşıyan (1811, 1817, 1824, 1833, 1835, 1839) ve tecdiden verilen fermanlar.

15. Veled Çelebi'nin Konya'da Mevlânâ Dergâhına post-nişin tayin edilmesi dolayısıyla bu işde hizmeti geçen Konya Mebusu Veh-

bi, Sâlim ve Mehmed Emin Efendilere, başta Âmil Çelebi (ölm. 1339. H. 1920) olduğu halde yedi Çelebiyle Mehmed Şemşeddin, Mehmed Sıtkı ve Mehmed Ziya adlı üç kişinin mühürlerini taşıyan teşekkür mektubu. Bu mektupta mührü olan Mehmed Sıtkı, 1933 de vefat eden Mesnevî-han ve Sultan Selim Camii hatibi Filibeli Sıtkı Dededir. Mehmed Ziya da 1927 de vefat eden İhtifalci Ziya Beydir.

16. Karatây-ı Sağıyr medresesi müderrisliğinin Hemdem Çelebi'ye tevcihine dair II. Mahmud'un 1210 tarihli (1795) fermaniyle Abdülmecid'in, 28 Zilka'de 1255 de (1840) tecdîden verdiği ferman ve aynı müderrisliğın, Sadreddin Çelebi'nin yerine geçen kardeşi İbrahim Fahreddin Çelebi'ye (ölm. 1299. H. 1881) tevcihine dair Sultan Abdülhamid'in 6 Şâban 1299 tarihli (1882) fermanı.

17. İstanbul'da, Vezîr-i A'zam Gaazî Murad Paşa (ölm. 1020. H. 1611) evkafından Konya'da, türbede yevmî altı akçaya mutasarrıf Şeyh Mehmed Said Hemdem Çelebi'nin vefatı üzerine bu cihetin, oğlu Mahmud Sadreddin Çelebi'ye tevcihine dair 1278 tarihli (1861) ferman.

18. Şeyh Mehmed Ârif Çelebi (ölm. 1159. H. 1746) zamanında, Mevlânâ türbesiyle medrese ve camiindeki vazifeler. Bu vesika, hem mevlevîlik tarihi, hem evkaf tarihi bakımından değerli bulunduğundan adları hazfederek özetini vermeyi faydalı bulduk :

«Cemâat-i vazîfe-hârân-ı hıdemât-ı evkaaf-ı şerîf-i Âstâne-i Hazret-i Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî kaddesallahu sırruhul azîz der Konya an cemâat-i hademe-i medrese ve câmi'-i şerîf»

Dergâhta :

«Müderriş, muîd, imâm, şeyh, müderriş-i Mesnevî, Mesnevî-han, müezzın, emîn-i çerâğî, çerâğî, pâşban, ferrâş, hânende, na'at-han, şâgird-i Mesnevî, hâfız-ı kütüp, aşır-han, bevâb, semâ'zen, buhûrî, külâh-dûz, beğçî-i türbe, destârî, ferrâş-ı halâ, mirkaatî, Feth-han, tâlî-i âyet-i şerîf (böyle) der yevm-i mukaabele, İhlâs-han, vâiz, eczâ-hanlar, devr-hanlar.»

Câmide :

«Hatîb, imâm-ı evvel, imâm-ı sâni, ser-mahfil, müezzın, devr-han, muarrif, muvakkıt, ferrâş, sırâcî, kayyım, mirkaatî, temcîd-han, bevâb-ı tâb-hâne, mushaf-hân-ı türbe, türbedâr, tâlî-i Kur'an-ı Azîm, bâğban.»

«An cemâat-i hademe-i Mevlevî-hâne :

Reîs-i nây-zen, deffâf, nâyî, dümbelek-zen, duâcı ba'dessemâ'.

Hademe-i matbah :

Vekîl-i harc, kâtib-i kilâr, kilârî, anbârî, tabbâh, nakıyb-i nan, mühürdar, kendüm-kûb, emîn-i kurban, ferrâs, bevvâb-ı matbah, nakıyb-i aş, mi'mâr-ı evkaaf, keyyâl, habbâz, balta-keş-i heyme.»

19. III. Ahmed'in mîrî suyuna ait 1134 tarihli (1721) fermanı.

20. Şems-i Tebrizî Dergâhı vakfından Kuşdoğan denen Sökmen mezraası mahsulüne ait Cüz'-han, Feth-han ve En'âm-han vazifeleri berâtı. Tecdîden Abdülâziz zamanında, 20 Receb 1279 tarihinde (1862) verilmiş. Bu berâtın iki suret var.

Ayrıca bu zarfta, İshak Bey vakfından ve 1279 da tecdîden verilen, Şems türbesinde cüz'-hanlık berâtı ve bu berâtın bir sureti daha var.

21. Sadr-ı esbak Pîr Mehmed Paşa (ölm. 939. H. 1532) zâviyesi evkafına ait mütevellî, câbi ve kâtip ihtilâflarını bildiren, vilâyete, evkafa yazılan istidalar, halkın mazbataları, Meclis-i Meb'ûsana, Müfettişliğe, Meşihate gönderilen yazıların müsvedde ve suretleri. Yazılar 1277 - 1279 tarihlidir (1862 - 1864).

22. Turgut oğlu Ahmed Bey vakfına ait Abdülâziz tarafından 1279 da tecdîden verilen berât. Sultan Hatun, Bağdad Hatun, Nefise Hatun ve evlâd-ı Turgud oğlu Hüseyin Bey Dârülhıffazı vakfına ait ve 1279 da tecdîden verilen berât.

23. Keykâvus kızı Fâtıma Hatun vakfının Sahra nahiyesinin Sarıoğlan mezraasına ait ve 1279 da tecdîden verilmiş berât.

Çelebi Efendinin büyük kardeşi Celâleddin Çelebi'nin kızı Le-bibe Hanım'a, kayd-ı hayat şartıyla, ayda yüz altmış kuruş maaş tahsisine ait 1280 tarihli (1863) berât.

24. Hacı Yusuf oğlu Seyyid Ahmed'e, Sadreddîn-i Konevî vakfından hisse verildiğine dair 1279 da tecdîden verilen berât.

Selânik'de Seyfullah Dede Mevlevîhanesi diye meşhur olan Mevlevîhaneye, Şeyh Yusuf Dede'nin, erkek evlâd bırakmadan ve-fatı dolayısıyla daha önce Şeyh Osman Dede'nin oğlu Yahya Efen-

di, ehliyetini isbat edinceyedek Mehmed Salâhaddin Dede'nin vekâlet etmesine dair tamamlanmamış bir icâzet-nâme müsveddesi.

25. Çelebilerden Abdurrahman Çelebi'nin vefatı üzerine Haremeyn-i Şerifeyn Nâzırı Beşîr Ağanın (ölm. 1159. H. 1746) arzıyla oğulları Seyyid Ebû Bekir, Seyyid Ahmed ve Seyyid Âbidîn hisselelerinin tevcihine ait III. Mustafa tarafından 5 Cümâdelûlâ 1173 de (1759) verilen berât.

Derviş Ebû Bekir ve Derviş Mustafa oğlu Derviş Mehmed'in matbaha ferrâş, Karaarslan, Karagöl ve Ağalos köylerine keyyâl olarak tayinlerine dair I. Abdülhamid tarafından 18 Muharrem 1189 da (1775) verilen berât.

26. Konya'da Kamerveş Hâtûn'a ihsan edilen paranın, Mesnevî-han tarafından zaptına binaen müdahalenin men'ine dair Mahmud tarafından 1233 de (1817) verilen ferman.

27. Mehmed Zeynel-Âbidîn Çelebi'ye, II. Mahmud tarafından, İstanbul emtia gümrüğü malından verilen yevmiye yüz yirmi sağ akçanın, eskiden olduğu gibi verilmesi için 1256 da (1834) tecdiden verilen berât.

Mevlânâ evkafı mahsulünden merhum Sultan Süleyman (Selim) Câmiinde Dürer-hanlık ve cibâyet cihetlerinin Seyyid Mehmed ve Seyyid Zeynel-Âbidîn Çelebilere 1256 da (1834) tevcihine dair tecdiden verilen berât.

Konya'da Şâdî Bey vakfının cibâyetinin Seyyid Mehmed Behçet ve Seyyid Ali Rıza Çelebilere tevcihine dair 26 Recep 1282 de (1865) Abdülâziz tarafından tecdiden verilen berât.

28. Haremeyn-i Şerifeyn Evkafı Nâzırı Hacı Cevher Ağanın (ölm. 1304. H. 1886) Sultan Selim şadırvanı evkafından yevmî dört akça vazifeyle tevliyetinin Seyyid Ahmed Çelebi'ye tevcihine dair 5 Zilhicce 1294 de (1877) II. Abdülhamid tarafından verilen berât.

29. Mevlânâ'nın, «hutût-ı atıyka ile muharrer ve tekmilen mücelled, «Divân-ı Kebîr» inin, Çelebi'nin müsaadesiyle ve altı ay müddetle, Afyonkarahisar'a götürmek üzere, hâfız-ı kütüp Rıza Deden alındığına ve bu müddet bitince iade edileceğine dair Afyonkarahisar Dergâhı seyhi ibni Mevlânâ Celâleddîn'in mühriyle mühürlenmiş ve 27 Rebiulevvel 1312 (1894) tarihli senet (esefle söyliyelim ki bu çok değerli olduğunu ağızdan-ağıza duyduğumuz Dîvân, Karahisar Mevlevîhanesi yangınında yanmıştır).

30. Refik Mehmed Efendinin (ölm. 1288, H. 1871) Şeyh-ül-islâm oluşunu tebrik eden Çelebi'ye, mezkûr Şeyh-ül-islâm tarafından gönderilen ve 21 Ramazan 1273 tarihini taşıyan (1867) teşekkür mektubu.

31. Hüseyin Çelebi'nin (ölm. 1077, H. 1666) Soğla suyunu kesmesi üzerine civar köylülerin şikâyeti sonunda Çelebi'nin emirleri göstermesi ve işin Padişaha arzı. Bunun sonucunda da bir bahş suyun köylülere verilmesi şartıyla 1044 de (1634), Anadolu ve Rumeli Kazaskerlerinin mühürleri de bulunan bir temessükün Çelebi'ye verilmesi.

Kalaycı Sağır diye meşhur Konya'lı Abdullah oğlu Mehmed Beşe'nin Meram bahçesi yakınında Sahrâ Yöresi denen yerdeki bahçını, tarlasını ve livâ hakkını Konya'lı Hacı İsmail'e sattığına dair 7 Cümâdelülâ 1207 tarihli (1792) temessük.

32. Konya'da Selimiye camii yakınlarındaki küçük hanın, mirasçılarının muvafakatiyle, Hacı Mehmed Çelebi'ye (ölm. 1231, H. 1815) sattığına, onun da dükkânlar ilâvesiyle dergâha vakfettiğine dair 1217 Cümâdelülâ evâili tarihli (1802) ve «Al-fakıyr Osman Hidâyet min sülâleti Hazret-i Mevlânâ al mütevellî bi vakf-il mez-bûr» imzalı temessük.

Türbe-i Celâliyye mahallâtından Cevar mahallesinde oturan Mesnevî-han Seyyid Süleymân Efendi ibni Mesnevî-han Alî Efendi'nin tereke defteri (eski, fakat tarih yok. XVIII' yüzyıla ait olsa gerek).

33. Konya'ya tâbi Beyşehir Mevlevîhanesine ait evrak (koca bir tomar meydana getiren bu kâğıtların hepsinde de vakıf kavgaları yazılı. Şeyh Mehmed Ârif'in mektuplarından, bu dergâhta, Cemaleddin-i Kalender adlı bir zatın medfun olduğunu da anlıyoruz).

34. Mevlânâ Dergâhı evkafına bağlı köylerin âşar muameleleri. 1327 - 1330 rûmî yıllarına ait.

35. Evkaaf-ı Celâliyyeye bağlı köylerin ağnam rûsûmundan affına dair Dahiliye Nezaretinden Çelebi'ye, «Ol bâbda emrû irâde hazreti men lehül emrindir» cümlesiyle biten ve 7 Ramazan 1279 tarihini (1863) ve «Al Seyyid Muhammed Sa'd-al dîn» mührünü hâvi olan tahrirat.

22 Cümâdelâhıra 1327 ve 27 Haziran 1325 tarihli (1909) ve Çelebi'nin, 12 Şubat 1324 de Konya Vilâyetine, taâmiyenin kâfi gel-

mediği arzına karşılık, idâre-i maslahat edilmesini bildiren yazı sureti, Konya vilâyetinden Gurre-i Receb 1327 ve 5 Temmuz 1325 tarihiyle (1909) ve «Ol bâbda emr ü irâde efendim hazretlerindir» cümlesiyle biten hâşiyeyle Çelebi'ye arzediliyor.

Konya'da Kapı camiine, Hüseyin Çelebi'nin han, kahvehane, dükkânlar vesaireyi, tevliyeti evlâdiye olmak şartıyla vakfettiğine ve hademe-i hayrât maâşlarına dair «Babalık» gazetesindeki yazı. 30 Cümâdelülâ 1332, dördüncü sene, No. 248 ve 13 Nisan 1330, 26 Nisan efrensi 1914 de vakfiyye neşrediliyor. Aynı nüshada cülûs merasimi münasebetiyle protokol da neşrediliyor. Başta Ahz-i Asker Kalemi Reisi, sonra muvazzaf ve mütekaid ümera ve zabitan, asker ve jandarma heyeti, ikinci olarak da Çelebi Efendi ve Dergâh Erkânı geliyor.

36. Evkaaf-ı Celâliyyeye ait Konya'daki köyler, tarlalar ve yerler hakkında Rûmî 1330 tarihli defter, Samsun Mevlevîhanesinin tevliyeti hakkında berât ve buna dair 1329 rûmiye Şûray-ı Devlet kararı.

37. Konya Sultan Selim vakfından Şems türbedârına ve dergâhına taâmiye berâtları (1279 ve 1281 Hicrî tarihli).

Ser-tarıyk maâşına ait 1279 tarihli üç berât.

Kudüs Dergâhına ait 1280 Hicrî tarihli taâmiye fermanı.

Konya'da dervişlere taâmiye tahsisine âit 1280 tarihli iki berât.

38. Tavşanlı Mevlevîhanesi şeyhi Şeyh İbrahim'e ve Şeyh Ahmed'e, Mevlevîhane taâmiyesine ait Abdülmecid tarafından 1255 de (1839) verilen berât. Aynı tarihte gene tecdîden verilmiştir.

39. Konya'da Dergâh Zâbitânının [2], Çelebi tarafından inha olunmasına dair 1267 (1850) ve 1277 tarihli (1860) iki ferman.

Dergâh müezzineine ait ve 1266 (1849) tarihli berât.

Dergâh şeyhine, türbedara, Mesnevî-hana tecdîden verilen 1257 (1841) tarihli berât.

[2] Mevlevîhanelerde hizmet ve erkâm yerine getiren Dedelere «Zâbitân» denirdi. Bakınız; Abdülbâki Gölpınarlı: Mevlânâdan Sonra Mevlevîlik, İst. 1953 - İnkılâp Kitabevi, s. 396 - 397.

40. Afyonkarahisar Dergâhının son yıllara ait (Rûmî 1334-1338) irad ve masraf defterleri.

41. IV. Mustafa'nın 28 Rebiülevvel 1162 de (1748) Soğla'ya tecavüzün men'i hakkındaki fermânı.

42. Mustafa Necib Çelebi'ye duâ-gûluk, cüz'-hanlık ve maas berâtları (üç tane; üçü de 1280 tarihli).

İstanbul'da Murad Paşa vakfından, 1281 tarihli sabun ve kahve berâti.

Saffet Çelebi'ye (ölm. 1305. H. 1887) Kapı camii imamlığının tevcihine dair 1277 tarihli (1860) ferman.

Gene Saffet Çelebi'ye Murad Paşa vakfından, duâ-gûluk tevcihine ait 1255 tarihli (1839) ferman.

43. Lârende (Karaman) mukataasından, Mevlânâ Dergâhına 1280 tarihinde sarık parası fermânı.

Konya'da Şâdi Bey vakfından, Dergâha cüz'-hanlık tevcihine ait 1280 tarihli ferman.

1230 tarihli (1814), gene sarık parası fermanı.

44. Çelebiler camii tevliyetine dair 1257 tarihli (1841) berât.

Haremeyn vakfından, Âbid Çelebi'ye duâ-gûluk verildiğine dair 1257 tarihli (1841) ferman.

Gene aynı vakıftan aynı zâta, 1260 tarihli (1844) ferman.

Abdülvâhid Çelebi'ye (ölm. 1325. H. 1907) Mekke ve Medîne ferâşet-i şerifesi verildiğine dair 1300 tarihli (1882) ferman.

45. Kayseri'de Bayram Paşa'nın (ölm. 1048. H. 1638) yaptırdığı Mevlevîhane şeyhi ve mütevellfisi Mehmed Dede'nin icara verdiği dükkânların icar bedellerinin ecr-i mesil olması hakkında 1208 tarihli (1793) meal bakımından pek şiddetli bir ferman.

Evkaaf-ı Celâliyye köylerine dair 1248 tarihli (1832) ferman.

Dergâhın, Yavuz Selim (ölm. 926. H. 1520) tarafından yaptırılan şadırvan meşrutasına ait 1248 tarihli ferman.

46. Şadırvan ve duâ-gûluk hakkında 1234 tarihli (1818) iki ferman ve berât.

47. Bosnasaray Şeyhi Ruhi Dede'nin uygunsuz hareketlerini anlatan ve bir şeyh gönderilmesini isteyen, 7 Rebiulevvel 1330 tarihli (1912) ve sekiz imzalı bir arıza.

İpek Mevlevîhanesi şeyhi İsmail Dede'nin mektupları (21 Kânunusâni 1327 tarihli bir mektupta, Dergâhın, iki yüz yıl önce Hü-daverdi Paşa (ölm. 1183. H. 1769) tarafından yaptırıldığı, kendi atalarından Hacı, Mustafa, Abdurrahman ve Hacı Salih Dedelerin şeyhlik ettikleri bildiriliyor.

Denizli Mevlevîhanesine ait 26 Mayıs 1324 tarihli berât sureti.

Yozgad Şeyhi Salih Dede'nin, Dergâhın 10 Eylül 1312 de Yozgad ahalisinden ve Cami-i Kebîr ferrâşlarından Mehmed İzzî Efendi tarafından yaptırıldığına dair 16 Kânunusani 1327 tarihli mektubu.

Kargın'daki vakıf araziye ait mütevellinin, 5 Kânunuevvel 1314 tarihli arızası.

Üsküdar Mevlevîhanesinin son şeyhi Ahmed Remzi Dede (ölm. 1366. H. 1946) tarafından, Kudüs Mevlevîhanesinden gönderilen mektuplar, varidatı bildiren bir liste. 25 Kânunuevvel 1327 tarihli bir mektubu, Kudüs Dergâhının «Ünşie hâzel makaam-al şerîf-al müsemmâ bi Hânkaah-al Mavlaviyyeti Emîr-al umerâ-al kirâm Gaazî Abû-Sab'în fî seneti 995» kitabesinden anlaşıldığı veçhile Milâdî 1586 - 1587 yıllarında yapıldığını bildiriyor. Aynı mektupta, Dergâhta Hasan Dede, Alî Dede ve Dâniş Dede'nin bir türbede medfun buldukları da anlatılmış.

Bu zarfta, Çelebilik makamını işgal edenlerin, Mevlevîhane seyhlerinden her birerine, mektuplarda nasıl hitap edeceklerini, mektup içindeki hitapları ve mektubun nasıl bitirileceğini gösteren bir cedvel de var. Bu cedvel, bize yüzyıllar boyunca kökleşen ananeyi bildirmekle kalmıyor, dergâhlar kapanmadan önceki Mevlevîhanelerin yerlerini de bildiriyor. Veled Çelebi'nin zamanına ait olan bu cedveldeki Mevlevîhanelerin buldukları yerleri alfabetik olarak bildirmeyi faydalı bulduk :

Amasya, Ankara, Antalya, Antakya, Aydın Güzelhisarı, Aynıtap, Beyşehir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çorum, Demirci, Denizli, Edirne, Eğridir, Ermenak, Erzincan, Eskişehir, Gelibolu, Girid, Halep, Isparta, İpek, İstanbul (Bahariye, Galata, Kasımpaşa, Üsküdar, Yenikapı), İzmir (İzmir, Bahriye), Kengırı, Karahisar (Afyon), Karaman, Kastamonu, Kayseri, Kerküt, Niğde, Sakız, Samsun, Selânik, Siroz, Sivas, Şam, Tavşanlı, Trablusşam, Tire, Tokat, Ulukışla, Urfa, Üsküp, Yozgad.

Gene aynı zarf içinde, Emvali Gayrimenkule Kanunu üzerine, İstanbul'da Çelebi vekili olan Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Abdülbâki Efendi'nin (ölm. 1353. H. 1934), Çelebi'ye, Selçuklular ve Sultan Osman tarafından verilmiş fermanlar varsa tarikatçıye vekâlet verilerek bu fermanlarla gönderilmesi, Hacı Bektaş mütevellî vekiliyle de görüşülmesi hakkında 24 Nisan 1328 tarihli mektubu ve vakfa tecavüzün men'i hakkında 4 Mayıs 1332 tarihli mahkeme ilâmı da var.

48. Çelebi, Ziraat Nezaretiyle muhabere ederek bir motosar makinesi almış. Benzin ve makinisit de Nezaretten verilmiş. Böylece merkezi Sakyatan köyü civarında Evkaaf-ı Celâliyyeden Balkuğu denen ve eseri kalmıyan köyde ziraate başlanmış. 8 Teşrinievvel 1334 de işe başlanmakla beraber köylüler, makineyi taşlamışlar, makiniste silâh çekmişler. Çelebilik makamının, bütün bunlara ait vilâyete verdiği istid'anın sureti.

Aynı zarfta, 1334 de vakıf arazinin bir anonim şirket tarafından işletilmesine de teşebbüs edildiğine dair vesikalar var. Bu şirketin adı, Konya Celâliyye Çiftçi Osmanlı Anonim Şirketi. Sermayesi 100.000 Lirayı Osmanî. Telgraf adresi: Konya'da Celâliyye Çiftçi Şirketi.

Bu şirkete ve evkafa ait bir haylı bilgi var.

49. Muhtelif Mevlevîhanelerden 1313 Rûmî yılından 1330 yılına dek gelen mektuplar.

Çelebilerin kur'adan istisna edilmesine dair 1287 - 1330 yıllarına ait emirler.

50. Aydın ve Eğridir Mevlevîhanelerinden Çelebi'ye gönderilen paralara, Urfa Mevlevîhanesinin yıllık gelir-giderine ait yazılar ve Antalya Mevlevîhanesi mesihati için Hüsameddin ve Said Efendilerin, birbirleri aleyhine yazdıkları mektuplar (1326-1329 Rûmî).

51. Halep Dergâhında Şâtır Mehmed Dede'nin hususî türbede, tekkeyi yaptıran Elvan Paşa'nın hazîresinde de Ahmed, Mustafa ve Mehmed Ali Dede'lerin, Semâ'hanede Abdülganî Dede'nin medfun bulunduğu dair Halep Şeyhi, Çelebilerden Mehmed Sa'deddin'in, 5 Kânunuevvel 1327 tarihli mektubu.

Gene 5 Kânunuevvel 1327 tarihini taşıyan bir mektuptan Abdülğani Dede'nin «Durar-al Barzah fî asrârı ahruf-al Matbah» adlı kitabının Konya'ya gönderildiği anlaşılıyor [3].

1275 Hierîde (1858) tasnif edilen ve 632 sahifelik bir kitap olan bu kitap, adı bakımından insanı aldatıyor; insan, matbah hizmetlerinden, çile âdâbından, bunların mistik telâkkilerinden, geleneklerden bahsedilecek sanıyor. Fakat müellif, yalnızca matbahın şerefinden, matbahdaki hizmetin cefre göre, Kur'an'daki harflerle başlayan yirmi dokuz sûrenin harflerine tatbikinden bahsediyor. Matbah ve çile âdâbından hiç bahsetmiyor desek caiz.

Bu zarfta şunlar da var :

Sivas Mevlevîhanesine ait 23 Rebiülâhır 1280 tarihli (1863) berâtla 19 Cümâdelûlâ 1284 tarihli (1862) eski ferman sureti.

Sivas Mevlevîhanesinin Rumî 1327 yılı masrafları.

Samsun Mevlevîhanesi Şeyhi Hasib Dede, 14 Kânunuevvel 1327 tarihli mektubiyle Çelebi'ye, Tekkede İsm-i Celâl çektiğini, öbür tarikatlerin şeyhlerini dâvet ettiğini, arada bir İttihâd ü Terakkıy kulübüne gittiğini arz ediyor.

Kütahya'ya bağlı Gereği nahiyesine tâbi Bayat köyündeki mezraanın vakfına ait 15 Rebiülâhır 1148 tarihli (1735) berât.

Kütahya sancağında ve nahiyesinde, Ergun Çelebi evkafından çiftlik, hamam, altı dönüm yer vesaireye ait 15 Şevval 1113 tarihli (1702) berât.

Gene araziye ait 3 Zilka'de 1173 tarihli (1760) berât.

1327 Zilka'de tarihli (1909) i'lâm.

En yenisi 1212 tarihli (1797) altı tane Defter-i Hakanî kayıt sureti.

Aynı zarfta Abdülvahid Çelebi'nin Samsun Mevlevîhanesine Şeyh tayin ettiği Ali Enver Dede'ye, 20 Zilka'de 1321 de (1904) verdiği icâzet-nâme suretiyle Samsun Mevlevîhanesinin 1327 Ağustos,

[3] «Durar-al Barzah fî asrârı, ahruf-al Matbah» adını taşıyan ve «Abdülğaniyy ibni Muhammed Aliyy-al mevleviyy ibn-al Şeyh Mustafâ Şeyh-al Tekyet-al Mevleviyyeti bi mahrûseti Haleb-al Şehbâ» ketebesinden, müellifin, elyazısı olduğu anlaşılan bu kitap, bugün müze kitapları arasında 2173 No. da kayıtlıdır.

Eylül, Teşrin-i-evvel ve Teşrin-i-sânî varidat ve sarfiyatını gösterir cedvel, Samsun ve Bursa Mevlevîhanelerine ait muharrerat, Sivas Mevlevîhanesinin 7 Kânunuevvel 1327 tarihli senevî masarifini muhtevi bir kâğıt, Samsun Mevlevîhanesine dair yazılar, Bursa Mevlevîhanesinden şeftali fidanları ve şurup gönderildiğine dair mektuplar da var.

Ayrıca Celâleddin Ergun Çelebi'den itibaren Kütahya Mevlevîhanesine şeyh olanların adlarını ve şeyhlik müddetlerini gösteren 22 Kânunuevvel 1327 tarihli ve «Vekil-i post-nişin-i Mevlevî-hâne-i Kütahya Hasan Ulviyy-al Mevlevî» tarafından yazılmış mektup var. Bu mektupta, Kütahya Mevlevîhanesini kuran zatın, Sultan Veled dervişlerinden ve Selçuk Beylerinden İmâdeddin Hezâr-Dînâr olduğu, 700 sularında Kütahya'yı zaptettiği, Ergun Çelebi'nin, Emîr Âlim Çelebi'den terbiye gördüğü, Emîr Vâcid Çelebi'yle sohbet ettiği, Ergun Çelebi'nin 730 sularında Kütahya'ya gidip dergâhı açtığı, vefatında oğlu Bürhaneddin İlyas Çelebi'nin, ondan sonra amcasının oğlu Zeyneddin Çelebinin şeyh olduğu, sonradan Yakub Çelebinin şehîd edilmesi üzerine tekkede yalnız bir türbedar kaldığı, 950 den sonra Kütahya'da İbrahim, ondan sonra da Mehmed Dede'lerin irşâd makamına geçtikleri yazılı. Mektuba göre 1060 dan 1100 Hicrîye kadar, Konya'da postta bulunan Küçük Ârif Çelebi'nin kızı Mesnevî-han Kâmile Hanım'la oğlu Hüseyin Çelebi ve Hacce Fâtıma Hanım taraflarından idare edilmiş, 1100 tarihinde Hüseyin Çelebi, kızını Sâkıb Dede'ye vermiş ve Sâkıb Dede şeyh olmuş. Aynı mektuptan, Sâkıb Dede'nin el yazısıyla yazılmış olan «Sefîne-i Nefise-i Mevleviyân» ile oğlu Hâlis Ahmed Dede'nin «Sefîne» ye zeyl olarak yazdığı «Tufeyl» adlı eserinin ve Hacce Fâtıma Hanımın divânçesinin, Said Hemdem Çelebi zamanında, istinsah edilmek üzere Konya'ya emâneten gönderildiğini, fakat iade edilmeyip Konya'da kaldığını öğreniyoruz.

52. 1050 (1640), 1219 (1804) ve 1264 (1847) yıllarına ait Antep Mevlevîhanesi vakfiyyeleri, meşihat ve tevliyet tevcihleri, Kayserî Mevlevîhanesi akaarât ve evkafının 1047 tarihli (1637) hüccet suretleri.

53. Bu zarf, son zamanlara ait yazılarla dolu olmakla beraber Mevlevîlik tarihinin son zamanlarını aydınlatması bakımından pek önemlidir. Bu bakımdan içindekilerini özet olarak vermeyi gerekli bulduk :

Bahariye Mevlevîhanesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede Efendi'nin vefatı üzerine (1329. H. 1911) yerine oğlu Hasan Nazif Dede'nin şeyh tayin edildiğine, meşihatnâmesinin Yenikapı Şeyhi Abdülbâki Efendi tarafından okunduğuna, mukabeleden sonra Sultan Resad'ın oğlu «Şehzadeler dervişi ve dervişler şehzadesi devletlü Necmeddin Efendi Hazretleri» (ölm. 1331. H. 1913) tarafından huzura kabul edildiklerine dair Abdülbâki Efendi'nin, 20 Teşrinievvel 1327 tarihli mektubu.

Hüseyin Fahreddin Dede Efendi'den inhilâl eden «Makaam-ı Muallâ-yı Hudâvendgârî Kapu Kethudalığına» Abdülbâki Efendi tayin edilmiş; Çelebi'ye 20 Teşrinievvel 1327 tarihli teşekkür mektubu (Bu mektup, gerçekten de dikkati çekiyor. Demek ki Çelebîlik makamı, kendisinde mânevî bir saltanat olduğunu da iddia etmiş. Bu mânevî kethüdalık ne vakit icad edilmiş; bunu bilmiyoruz).

Musul'da Şems-i Tebrîz makaamına Musul'lu Hâfız Osman tayin edilmiş (ölm. 1335. H. 1917 den sonra). Âmâlîği dolayısıyla oğlu Derviş Ahmed'in mukabele icrasına memur edilmesini rica eden ve 17 Şubat 1327 tarihini taşıyan mektubu ve Abdülbâki Efendi'nin bu mektuba melfuf 15 Nisan 1327 tarihli tasvibi rica eden arızası.

Birinci Dünya Savaşı dolayısıyla Mevlevîler de Mukaddes Savaşa iştirâk ediyorlar. Bu yüzden Şeyhler toplanıp tren hattına yakınlığı bakımından Yenikapı Mevlevîhanesinin hastahane haline konmasına, Mevlevî doktorların hizmete çağırılmasına, Dedelerle muhiplerin, onlara yardımcı olmalarına, Hilâliahmer'le resmî müesseselerden verilen âletlerle ilâçlardan başka muhibbandan da aynen, yahut nakden iane toplanması için şeyhlerden bir encümen kurulmasına, encümen merkezinin, mevki bakımından Galata Mevlevîhanesi olmasına, encümenin Cumartesi, Pazartesi, Perşembe günleri toplanmasına, lüzum görülünce başka günlerde de Galata şeyhinin, encümeni toplantıya dâvet edebileceğine dair karar almışlar. Veled Çelebi, bu kâğıdın altına, zamanın nezaketi yüzünden müşaveresiz, müsaadesiz bir iş yapılmamasına dair mülâhazalarını yazmış.

Gene bu işe dair Çelebi'ye 26 Zilka'de 1330 (1912) ve 24 Teşrinievvel 1328 tarihli bir yazı var ki Çelebi'nin, 30 Teşrinievvel 1328 tarihli, «Bir nüshası leffen irsâl-i savb-ı fâdilâneleri kıldındı» mülâhazasına bakılırsa ya Meşhate, yahut Meclis-i Meşâyih Riyasetine de gönderildiği anlaşılıyor.

Bütün Mevlevî Şeyhlerinin Mesnevî okutmaları emredilmiş.

Abdülbâki Efendi, kendisine tevcih edilen Kapu Kethüdalığını kabulden çekinmiş. Fakat verilen öğüd üzerine, maal iftihâr kabul ettiğine dair Galata Şeyhi Ahmed Celâleddin Efendi'nin (ölm. 1365. H. 1946) 29 Şevval 1329 tarihli (1911) mektubu.

Zafer için, namazlardan sonra «Hasbunallah ve ni'mel vekil» gekildiğine dair imzasız mektubu.

Genel Abdülbâki Efendinin, müstesna evkaf işinin fenalaştığına, İzmir Şeyhi Nuri Dede'yle Gelibolu aşçibaşısının İstanbul'da bulduklarına, Karahisar Şeyhinin de gelmesi lüzumuna dair 3 Temmuz 1328 tarihli mektubu.

Müstesna evkafın, istisnâiyetinin ref'i hakkındaki nizamnâmenin Meclis-i Meb'usân ve Evkaf Encümeninde müzakere edildiğine, Çelebi'nin bizzat gelmesi, yahut bir vekil göndererek iki - üç gün içinde teşebbüse geçilmesi lüzumuna dair 14 Kânunuevvel 1327 tarihli mektubu.

Gene hastahane işine ait 26 Zilka'de 1330 ve 24 Tegrinevvel 1328 tarihli bir mektubu.

Kütahya Mevlevî Şeyhi Sâkıb Çelebi'nin annesinin, Çelebi'ye arz edilmesi ricasiyle 9 Haziran 1328 tarihinde Abdülbâki Efendi'ye yazdığı bir şikâyet mektubu.

54. Mânisa'da İshak Çelebi evkafından bin kuruş taâmiye, bin kuruş da post-nişin maâşi tahsisine dair 1252 tarihli (1836) iki berât.

Konya, İstanbul, Karahisar, Sivas, Midilli ve Karaman'da, erkek ve kadın tarafından Mevlânâ soyundan gelen Çelebi'lerin esas künye defteri.

55. Bozkır, Beyşehir, Ertuğrul, Amasya, Aydın Mevlevîhanelerinden gelen mektuplar (Rûmî 1327 - 1329).

Konya Dergâhının tatlı su yolunun tâmirine dair Rûmî 1327 - 1329 tarihli yazı.

56 - 58. Evkaf işlerine ait geyhlere, valilere, mutasarrıflara yazılan yazılar, veliahde, padişaha, şuna - buna yazılmış tebrikler, dâvetiyeler (Veled Çelebi zamanına âit ve çoğu birbirine yapıştırılmış müsveddeler).

59. Evkaf Nezaretine, Evkaaf-ı Celâliyye Komisyonuna, Mâbeyn Başkâtipliğine, Mevlevîhanelere yazılmış 1327 - 1329 yıllarına ait yazılar.

60. 1327 - 1328 yıllarında Evkaaf-ı Celâliyye Komisyonuna yazılan yazıların müsveddeleri.

61 - 63. Bunlar da öyle.

64. Ahmed Refik'in (ölm. 1937), Çelebi Mehmed'in, Sultan, yahut Devlet Hatun'dan doğduğunu, bu Hatun'un 783 de (1381) Yıldırım'la evlendiğine, 791 de (1388 - 1390) Çelebi Mehmed'in doğduğuna, bu bilginin «Netâyic-al Vukuât» ın I. cildiyle Târih-i Osmanî Encümeni Mecmuasının 2 ve 4. nüshalarında ve Sicill-i Os-mânî'de bulunduğuna dair Çelebi'ye, 25 Şubat 1328 tarihli mektubu.

Üsküdar'da Selim Ağa Kütüphanesinde, Balıkesir'de doğan, İstanbul'a yerleşen Pîr Muhammed Mevleviyy-al şehîr bi Cân-ı Âlem adlı birisinin 1026 da (1617) te'lif ettiği «Hazînat-al Esrâr» adlı bir Mesnevî şerhinin bulunduğuna, bu zatın kim olduğunun bildirilmesine dair, Bursa'lı Tahir Bey'in, 13 Eylül 1329 tarihli mektubu.

İstanbul Mevlevî şeyhleri tarafından açılan hastaneye, Amasya Şeyhi Celâleddin'in iki lira iane gönderdiğine dair 21 Teşrinisanî 1328 tarihli mektubu.

65. Gelibolu Mevlevîhanesinin kurucusu Ağazade Mehmed Dede'den (ölm. 1063. H. 1625) sonra şeyh olanlara ve mektubun yazılış tarihi olan 23 Kânunuevvel 1327 de Dergâh zâbitânının, Dedelerin ve henüz çilede bulunanların doğum ve ikrar tarihleriyle çile çıkaranların, hizmetlerini bitirdikleri yılları gösteren ve Şeyh Burhaneddin tarafından makaama gönderilen mektup.

Teftiş için gönderilen Ahmed Remzi Efendinin, Ayıntap Dergâhının 1048 de (1638) yapılmış olduğuna dair 25 Teşrinievvel 1327 tarihli mektubu (Bu mektupta mezkûr Dergâhta dervişleri adları vesaire de var).

Kütahya Dergâhı kütüphanesindeki kitapların listesi.

Sivas Mevlevîhanesinin kuruluşundan itibaren gördüğü tamirler vesaireye ait Şeyh Mehmed Rüşdü'nün 7 Kânunuevvel 1327 tarihli mektubu ve Dergâhın, 1273 yılına (1856) ait vakfiyesinin sureti.

66. Halkın taassubu yüzünden kapanan ve evkafının bir kısmı Üsküp Mevlevîhanesine verilen İpek Mevlevîhanesi hakkındaki yazılar (Rûmî 1321 - 1328).

67. Konya'da ve diğer yerlerde ve köylerde bulunan arazi, değirmen, bağ, hamam vesairenin, 906 Şâban'ında (1501) Hasan Bikoğlu İsâ Bik'in anası ve Cemâleddin Çelebi'nin kızı Âyişe tarafından vakfedildiğine dâir vakıf-nâme Anadolu Kazaskeriyle Konya ve İstanbul Kadılarının da imza ve mühürlerini muhtevi bulunan bu değerli vakıf-nâmede, Divâne Mehmed Çelebi de (ölm. XV. yüzyıl son yarısı) şahitler arasında, üçüncü şahittir ve imzası aynen şöyledir: «Divâne Çelebi ibni Balı.»

895 yılına ait (1490) bir vakfiye.

68. Urfa, Galata, Halep, Isparta, Niğde, Tokat, Edirne ve Ankara Mevlevîhanelerinden gelen yazılar (1327).

69. Çankırı Mevlevîhanesinin tamir plânı, keşif evrakı, tevcih, vakfiye, berât v.s. (Hicrî 1304 - 1329).

70. Çankırı Mevlevîhanesinin arazi, âşâr, îcar meselelerine ait resmî muamelât evrakı (Rûmî 1327 - 1331).

71. Konya'daki çeşmelerin tevliyatinin Molla Mehmed bin Hacı Mustafâ'ya tevdiine dair 1283 tarihli (1866) hüccet.

72 - 73. Evkaaf-ı Celâliyyeye ve Çelebilere ait ferâğ ve intikallere dâir yazılar.

74. Son Üsküdar Şeyhi Ahmed Remzi Efendi'nin, Kastamonu şeyhi iken eski şeyh Said Hemdem Efendi ile aralarında geçen olaylara dair Rûmî 1327 - 1329 yıllarındaki mektupları.

75 - 79. Gene Evkaaf-ı Celâliyyeye dair ve Rûmî 1326 - 1328 yıllarına ait yazılar.

80. Hemdem Said Çelebi'ye bin kuruş maâş tahsisine dair bir fermanla evkafa dair ve 1256 - 1259 (1840 - 1843) yıllarına ait yazılar.

81 - 83. Gene evkafa dair ve 1303 - 1323 yıllarına ait (1885 - 1905) yazılar.

84. Kıbrıs Şeyhinin Rûmî 1328 le Milâdî 1912 arasındaki mektupları.

85. Yozgad Mevlevîhanesinden gelen 1326 - 1329 Rûmî yıllarına ait mektuplar.

86. Samsun Mevlevîhanesinin tamir ve inşasına dair plân, harita, cereyan eden muamelât, Mevlevîhanenin masraf cedvelleri, Çelebi'ye çekilen telgraflar v.s.

87. Samsun Mevlevîhanesinin eski şeyhi Ali Efendi'nin ana-siyle yeni şeyh Hasib Dede arasındaki mücadelelere ait yazılarla Çelebi'ye gönderilen arızalar, halkın bizzat ve mutasarrıf eliyle gönderdiği mazbatalar (Rûmî 1327 - 1328).

88. Eskişehir Mevlevî şeyhi Şemseddin'in aleyhine yazılan çeşitli yazılar, müracaatlar, mazbatalar (Rûmî 1327 - 1328).

89. Girid'de Hanya Mevlevîhanesi şeyhi Şemseddin Efendinin mektupları ve bu zatın 10 Temmuz 1328 de vefatı üzerine oğlu Hüseyin Efendi'nin tayinine ait dervişler adına Mustafa imzalı telgraf.

90. Kilis Mevlevîhanesi şeyhi Sabûhî Dede'nin 1327 - 1329 Rûmî yıllarına ait mektupları.

91. Aksaray Mevlevîhanesine dair âşâr muamelesi hakkında 1330 Rûmîye ait mahkeme kararları.

92. Bir teneke kutu içinde tomar halinde, 8,5×0,28 eb'adında, yazı eb'adı 19, bazı yerleri altınla ve çok güzel bir nesihle yazılmış olan bir hilâfet-nâme.

Yazı kısmı 19 eb'adında olan, baş tarafından pek az bir yeri yırtılmış bulunan bu hilâfet-nâmenin hattatı, şahitler arasında bulunan Yahya oğlu Muhammed-al Mevlevî'dir. Hilâfet, İlyas oğlu Yusuf'a Ârif Çelebi oğlu Mehmed Çelebi'nin oğlu Ali Çelebi tarafından verilmiş, İlyas oğlu Yusuf da Mehmed Çelebi oğlu Hızır Şah Çelebi'ye hilâfet vermiştir. Hilâfetin tarihi, 931 yılı Rebîülâhırının ortalarıdır (1525). Bu Hızır Şah Çelebi, Dîvâne Mehmed Çelebi'nin oğludur.

93. Tarikatlere ait ve ananeye dayanan bir silsile. Altında 955 de yazılmış (1548) türkçe «Risâle-i Kalbiyye» adlı bir risale var.

94. Muhammed Köşkekî adlı bir Nakş-bendî şeyhinin verdiği icâzet-nâme. Mühründe 1231 (1815 - 1816) tarihi var.

95. Said Hemdem Çelebi'ye çeşitli vazifeler tevcihine dair 1265 - 1397 (1848 - 1889) tarihli ve Abdülmecid, Abdülâziz ve Abdülhamid tarafından verilen farmanlar.

96. Ankara, Tokat ve Muğla Mevlevîhanelerinden gelen evrak (Rûmî 1327 - 1329 yıllarına ait).

97. Kütahya Mevlevîhanesinden gelen ve hemen hepsi post kavgasına ait olan yazılar (İçlerinde, 11 Temmuz 1328 tarihli ve «Kütahya Dergâhında misafireten mukîm Akçaşar Mevlevî Şeyhi Mehmed Faik» imzalı mektup, vakıf yüzünden çıkan ihtilâfları pek güzel belirtmektedir).

98. Denizli, Niğde, Kayseri, Lârende, Karaman Mevlevîhanelerinin tamir, inşa ve keşif plân ve haritalarıyla muamelâta ait evrak (Rûmî 1327 - 1332 yılları).

99. İbni Mevlâna al-Şeyh Muhammed Veled» mühriyle mühürlü ve 5 Kânunuevvel 1327 tarihli mektup (Karaman'da Valide Sultan Dergâhının 677 de (1181) Karamaogullarından Halil Mahmud Bey tarafından tesis ve inşa edildiğinin, kapının üstündeki kitâbeden anlaşıldığına dair).

Mâder-i Sultan (Valide Sultan) pûşidelerinin Hazîne-i Hassadan tecdîdine dair (Rûmî 1327 - 1328).

Yetmiş bir levha gönderildiğine dair v.s. (25.8.1958).

100. Evkaaf-ı Celâliyyeye bağlı arazi mütevellîlerinin Ziraat Bankasından istikraz ettikleri paraların miktarını gösterir 1329 Rûmî tarihli defter.

101. Pozantı'da İkinci Sevk Taburu Kumandanı Binbaşı Cemal Bey tarafından sunulan, Konya'da, saman ve paçavra vesairenden âdi yazı kâğıdı ile karton ve ziftli mukavva ve âdi ambalaj kâğıtları imal edecek bir fabrika tesisi hakkında on bir maddelik bir teklif (Rûmî 1334 tarihini taşıyan bu teklifte Cemal Bey, adresini de bildiriyor :

İstanbul, Edirnekapı civarında Hatice Sultan mahallesinin Sahaf sokağında(2 numarada Bosnalı Binbaşı Cemal).

Kendisine, Karatay medresesi müderrisliği tevcih edilen Veled Çelebi'nin, medresenin tamiri hakkında vilâyete, 28 Şubat 1328 tarihli müracaati. Amele ücretleri ve alınan emval ve eşyaya ait listeler.

102. II. Abdülhamid tarafından Başkâtip Mehmed Emin Efendiye verilen dördüncü rütbeden Mecidi nişanının berâtı (1316 tarihli).

103. Kubbe-i Hadrâ'nın çevresindeki «Âyet-al Kürsî» nin (ve huvas samîul alîm'e kadar) kalıbı. 7.XI.1958.

104. Atatürk tarafından, Abdülhalîm Çelebi'nin tebrik telgrafına cevap :

«Konya'da câ-nişîn-i Hazreti Mevlânâ, Konya Meb'usu Abdülhalîm Efendi Hazretlerine

Tebrikât ve hissiyâtınıza teşekkür ve bil mukabele beyân-ı tebrîkât eylerim efendim.

7 Ağustos 38

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Reîsi Baş Kumandan
Mustafa Kemâl»

* * *

«Konya'da Abdülhalîm Çelebi Efendi Hazretlerine

24.1.1339

Vâlidemin vefâtından dolayı ızhâr buyurulan teessürâta bilhas-sa teşekkür ederim.

Gaazî Mustafa Kemâl»

* * *

«Konya'da câ-nişîn-i Hazreti Mevlânâ Konya Meb'usu Çelebi Efendi Hazretlerine

Tebrikât ve temenniyâtınıza çok teşekkür eder ve cümlenize selâm ve ihtiramlar eyleriz efendim.

Gaazî Mustafa Kemâl»

* * *

«Konya'da Meb'ûs Abdülhalîm Çelebi Hazretlerine

Tebrik-i iyd vesîlesiyle ızhâr buyurulan hissiyâta teşekkürler eder ve bil mukaabele takdîm-i tebrikât eylerim efendim.

18.V.1339

Gaazî Mustafa Kemâl»

* * *

«Konya'da câ-nişîn-i Hazreti Mevlânâ Abdülhalîm Efendi Hazretlerine

C. Tebrîkât-ı âlilerine teşekkür ve bil-mukaabele tebrîk ederim efendim.

6.V.1340

Gaazî Mustafa Kemâl»

* * *

«Konya'da Abdülhalîm Çelebi Efendi Hazretlerine

C. Teşekkür ve bil-mukaabele tebrîk eylerim efendim.

22.III.1342

Türkiye Reis-i Cümhûru
Mustafa Kemâl»

105. Ser-şariyk Ahmed Âdil ve Ser-Tabbâh Nizameddin imzalarıyla Çelebi'ye, Dergâhın bulaşık ve çamaşır ve lâğım kuyularının temizletilmesine dair yazıları.

13 Kânunuevvel 1923 tarihli mektup :

«Efendim Hazretleri,

Geçen Cumâ günü va'd-i asâlet-penâhilerinizden cür'etle işbû arızamla tasdî'inden afv-i devletlerinizi istihâm ederim. Geçen def'a güzel bir havada —tensîb buyurulacak— bir mahalde birkaç dede efendinin iştirâkleri ile grup şeklinde bir sinema almak husûsundaki müsaade-i devletleri lûtufla buyurulmuştu. Bugünkü bu güzel havadan ancak şimdi istifâde mümkün olduğu cihetle icâb edenlere emr-i devletlerinin dîriyg buyurulmaması istihâmîyle ihtirâmât ve ta'zîmâtımın kabûlünü recâ ederim Efendim Hazretleri.

Amerika Muharrirelerinden

Mrs. E. Harrison

106. Sivas Mevlevîhanesinin tamiri için evkafa yazılan yazının müsveddesiyle İstanbul, Bahariye Mevlevîhanesi şeyhi Büyük Nazif Efendi ahfadından Selman'ın, ehliyetini ibraz edinceyedek Bahariyeye birinin vekil olarak tayinine, Bahaeddin Efendi'nin tayini takdirinde Selman'ın, hakkının zayı olacağına, fakat mutlaka Bahaeddin Efendi'nin tayini iltizam ediliyorsa makaam-ı fetvâdan emrû inhâ edilmesine tavassutu rica yollu âyan âzasından Zeynel-Âbidin Efendi'ye yazılan 22 Ağustos 1335 tarihli mektubun müsveddesi.

Bahaeddin Efendi'yi iltizam eden ve Âmil Çelebi'nin de bir an önce Kastamonu'ya gitmesini emreden 22 Ağustos 1335 de Yenikapı Şeyhi Abdülbâki Efendi'ye yazılan mektup.

Samsun Mevlevîhanesinin tamiri için Samsun mutasarrıflığına 5 Kânunuevvel 1335 de yazılan mektubun müsveddesi.

Ferruh Çelebi'nin Karaman, Ahmed Remzi Dede'nin Üsküdar Mevlevîhanelerine tayini hakkında 25 Teşrinievvel 1335 tarihli mektup.

Marmaris Şeyhi Hilmi Dede'ye 25 Kânunusani 1336 da yazılan mektup.

Diyânet İşlerine, Bahaeddin Efendi'nin Bahariye'de vekil olduğunu, Selman'ın tahsil ve terbiyesine bakmadığını, hakkını gasbettğini, vekil tayin edilen Abdülbâki Efendi'ye dergâhı teslim etmediğini, bu yüzden Müftülükçe men'ini rica için yazılan 24 Ağustos 1340 tarihli mektubun müsveddesi.

Evkaf hakkında Meclise verilen takrir üzerine teşebbüse geçilmesi için Yenikapı Dergâhına yazılan 1 Şâban 1342 ve 7 Mart 1340 tarihli mektup.

107. Semâ'-hâne kursunlarının tamirine dair Çelebi Efendi'ye Ser-tarıyk Âmil Çelebi'yle Türbedar Hasan Dede mühürleriyle mühürlü müracaat mektubu. Bu mektup üzerine Halim Çelebi'nin de 25 Temmuz 1335 de Evkaf Müdürlüğüne başvurması.

Afyonkarahisar'ın istirdadı münasebetiyle Âmil Çelebi'nin Refet Paşa'yı tebriki (müsvedde, tarih yok).

Konya'da İngiltere kontrol zabiti Yüzbaşı asâletli Mösyö Boye cenâblarına, işgal altındaki yerlerde bulunan evkafın, şeyhlere verilmesini, mukabele icrasına teshilât gösterilmesini rica yollu bir mektup (müsvedde, tarih yok).

Ser-tabîb-i Hazreti Şehriyârî Ahmed Reşad Paşa Hazretlerine 3 Eylül 1335 tarihli ve Veled Çelebi'nin kötülüklerini, önce İstanbul şeyhlerinin, sonra da bütün Mevlevî şeyhlerinin intihabiyle Abdülhalîm Çelebi'nin Makaam-ı Mevlânâ'ya tayini dolayısıyla teşekkürü tazammun eden bir mektup müsveddesi.

108. Abdülhalîm Çelebi'nin Mustafa Kemâl Paşa'ya, Lâtife Hanıma gönderdiği bayram tebrikleri telgrafları ve cevapları.

Atatürk'den, «Bir ân evvel teşrif buyurmaları hey'et-i umumiye karâriyle reca olunur» tarzında ve «Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafâ Kemal» imzasını taşıyan 15 Ağustos 1334 tarihli telgrafı.

Hilâfet ve saltanatın ilgası üzerine Çelebi'nin Atatürk'e çektiği telgraf (10 Mart 1340).

Pek yakınlarda Mevlânâ Müzesi Müdürü sayın Mehmed Önder, Sultan Reşad çağına ait iki vesika daha bulmuş. Bunları, ziyaretim esnasında bana göstermek lütfunda bulundu.

1. Çelebilerden olduğu anlaşılan bir meb'us, Sultan Reşad'ın memleket gezisine çıktığını, bu arada bir çok illerden dâvet edildiğini, Çelebi'nin Sultan Reşad'ı Konya'da dâvet fikrini ortaya attığını, bu meb'usun diğer meb'us arkadaşlarıyla görüşerek sonunda Çelebi ile Padişahın huzuruna çıktıklarını, dâvette bulduklarını bildiren bir yazı.

2. Sultan Veled'in kızı Mutahhara Hâtûn'u Germiyanlı Süleyman Şah aldığından, bu soydan gelen Yakup Han'ın kızı Devletşah Hâtûn da Çelebi Sultan Mehmed'in annesi bulunduğundan Sultan Reşad'ın ve Osmanoğullarının ana tarafından Mevlânâ soyundan olduklarına dair bir şecere (Mevlânâ, geleneğe göre, anasının anası tarafından H. Peygamber, baba tarafından Ebû Bekir soyundan kabul edilmiş, bu yüzden de «Sultân-ı Meşrûtiyyet Muhammed Hâmis» adının yanına, «Hazreti Peygamberin kırkıncı evlâdıdır ve Hazreti Ebû-Bekir'in otuz dördüncü evlâdıdır ve Hazreti Mevlâna'nın yirmi üçüncü evlâdıdır» yazılmış.